מוֹעֵד׳, כִּי הַצַּדִּיק מִתְדַּבֵּק בְּשָׁרְשׁוֹ בְּרוּם הַמַּעֲלוֹת בְּהִתְבּוֹדְדוּתוֹ וּבְמַחֲשַׁבְתּוֹ, וּמְקַשֵּׁר נַפְשׁוֹ בָּעוֹלְמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּמַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְמַטָּה. וְזֶהוּ ׳אֹהֶל מוֹעֵד׳, מִלְּשׁוֹן מוֹעֵד וְיוֹם טוֹב וְשַׁבָּת, כִּי יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת הוּא עֵת רָצוֹן, כִּי רַעֲוָא דְּרַעֲוִין אִשְׁתְּכַח וְכָל דִּינִין מִתְכַּפְיָן (זוהר יתרו פח:). וְזֶהוּ ׳וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב׳, עַל יְדֵי שֶׁהֵם מְקַשְּׁרִים עַצְמָם בְּמַחֲשַׁבְתָּם כַּנַּ״ל, הֵם מַמְשִׁיכִים הַשְׁפָּעוֹת לְיַעֲקֹב. וְיהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ, כְּתִיב (שם פסוק יא) ׳וַיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל׳, כַּיָּדוּעַ שֶׁבִּימֵי הַחֹל הַשְׁכִינָה מְלֻבָּשׁ בְּמט״ט הַנִּקְרָא ׳נַעַר׳, וְכָל הָעוֹלָמוֹת מְקַבְּלִים עַל יָדוֹ.

וְזֶה יִבֹּאַר הַפָּסוּק (שם ב י) ׳וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ׳, פֵּרוּשׁ, כִּי כְּוָנַת מִצְרַיִם הָיְתָה, שֶׁהָיָה יָדוּעַ לָהֶם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא מְשָׁרֵשׁ כָּל הַחֲסָדִים, וְלָכֵן הִשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ לַמַּיִם, כִּדְכְתִיב (לעיל א ו) ׳וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם׳. וּבַת פַּרְעֹה הֶחֱזִירוּ לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵסִירָה אוֹתוֹ מִמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְנִתְדַּבֵּק בְּשָׁרְשׁוֹ. וְהָבֵן:

פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו כו׳ (לב ד). נִרְאֶה לִי עַל דֶּרֶךְ הָרֶמֶז, דְּהִנֵּה הַצַּדִּיק כָּל עֲבוֹדָתוֹ הוּא לִהְיוֹתוֹ דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה, וּלְדַבֵּק נִשְׁמָתוֹ תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, מְקוֹם שָׁרְשׁוֹ. וְהַצַּדִּיק הַמְזַכֵּךְ אֶת גּוּפוֹ וּמְטַהֵר עַצְמוֹ מִכָּל הַתַּאֲווּיוֹת הַחִיצוֹנִים, אָזַי גַּם גּוּפוֹ הַטָּהוֹר דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ הוּא לְשׁוֹן תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ דְּבֵקוּת כְּמוֹ ׳נִפְתּוּלֵי אֱלֹקִים׳ כו׳ (לעיל ל ח), שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת הַזַּכּוֹת וְהַצְּלוּלוֹת בְּמַחֲשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת נִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ ׳וַיִּשְׁלַח׳ לְשׁוֹן לְוָיָה, כְּמוֹ ׳וַיְצַו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיְשַׁלְּחוּ אֹתוֹ׳ (לעיל יב כ), תַּרְגּוּם ׳וַיְשַׁלְּחוּ׳ וְאַלְוִויאוּ, רָצָה לוֹמַר שֶׁהַצַּדִּיק מְלַוֶּה אֶת הַמַּלְאָכִים הַנִּשְׁלָחִים לְפָנָיו, דְּהַיְנוּ הַדִּבּוּרִים הַיּוֹצְאִים מִפִּי הַצַּדִּיק נִבְרָאִים מֵהֶם מַלְאָכִים, וְהַיְנוּ שֶׁגַּם גּוּפוֹ הַטָּהוֹר הוּא מְסַיֵּעַ לְהַמַּלְאָכִים שֶׁלּוֹ שֶׁיַּעֲלוּ לְמַעְלָה לְפָנָיו. ׳אֶל עֵשָׂו אָחִיו׳, רָצָה לוֹמַר עַל יְדֵי זֶה גּוֹרֵם שֶׁ׳עֵשָׂו׳ נַעֲשָׂה ׳אָחִיו׳. ׳אַרְצָה שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם׳, פֵּרוּשׁ שֶׁנַּעֲשָׂה אָחִיו לְמַטָּה, לָזֶה רָמַז ׳אַרְצָה שֵׂעִיר׳, וְגַם נַעֲשָׂה ׳אָחִיו׳ לְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ

בָּעוֹלָם שֶׁלּוֹ הַנִּקְרָא ׳שְׂדֵה אֱדוֹם׳ (ראה לקוטי תורה בשלח טעמי המצות), הַשַּׂר שֶׁל אֱדוֹם נַעֲשָׂה גַּם כֵּן ׳אָחִיו׳.

וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר (פסוק ה). פֵּרוּשׁ ׳צַו׳ הוּא לְשׁוֹן זֵרוּז, כִּדְאִיתָא (קידושין כט.) אֵין ׳צַו׳ אֶלָּא זֵרוּז, דְּהַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיק מוֹצִיא דְּבָרָיו מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּקֶדֶשׁ וּבְזֵרוּז כָּל כָּךְ, עַד שֶׁהֵם נַעֲשִׂים חֲזָקִים כָּל כָּךְ. ׳לֵאמֹר׳, פֵּרוּשׁ שֶׁיֵּאָמֵר מִמֵּילָא הַדָּבָר הַזֶּה, שֶׁיִּתְהַפֵּךְ עֵשָׂו לְאָחִיו, כִּי בְּוַדַּאי אֵין מִן הַנָּכוֹן לַעֲשׂוֹת זֹאת עִקַּר הַתְּפִלָּה, רַק עַל יְדֵי הַדְּבֵקוּת בִּשְׁאָר תְּפִלּוֹתָיו וְדִבּוּרָיו שֶׁל הַצַּדִּיק בְּמַחֲשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת וּצְלוּלוֹת, מִמֵּילָא יוֹצֵא הַדָּבָר הַזֶּה לִפְעֻלָּתוֹ, שֶׁ׳גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִם עִמּוֹ׳ (משלי טז ז).

וְזֶהוּ רֶמֶז שֶׁצִּוָּה יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא (ירמיה יז כב) ׳וְלֹא תוֹצִיאוּ מַשָּׂא מִבָּתֵּיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׳, דְּהִנֵּה כְּפִי הַנְהָגָתוֹ שֶׁל אָדָם כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ יְמֵי הַחֹל בְּמַחֲשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת בִּתְפִלָּה, אָזַי בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ נִתְוַסְּפוּ בּוֹ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְכֵן לְהִפּוּךְ חַס וְשָׁלוֹם, אִם הוֹלֵךְ שׁוֹבֵב בְּדַרְכּוֹ לִבּוֹ בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּמְעֹרָבְבוֹת, אָזַי בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל יְמֵי הַחֹל בְּמַחֲשָׁבוֹת חוּץ וּפִגּוּל, וְחַס וְשָׁלוֹם נִסְתָּמִים שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת מִלַּעֲלוֹת תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹמְדִים עַל פֶּתַח הַשְּׁעָרִים הָעֶלְיוֹנִים וּמְעַכְּבִים תְּפִלּוֹת שַׁעַר יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שֶׁהִזְהִיר אוֹתָם הַנָּבִיא ׳וְלֹא תוֹצִיאוּ מַשָּׂא מִבָּתֵּיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׳, דְּהַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁהֵם כְּמַשָּׂא גָּדוֹל, וְעוֹבְרִים לְפָנָיו בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מֵחֲמַת שֶׁחָשַׁב בָּהֶם כָּל יְמֵי הַחֹל. ׳וְתָבִיאוּ אוֹתָם בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלָם׳, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא תָּבִיאוּ אוֹתָם הַתְּפִלּוֹת הַמִּתְפַּגְּלִים בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בַּשְּׁעָרִים הָעֶלְיוֹנִים, וְעוֹמְדִים עַל פֶּתַח הַשַּׁעַר וּמְעַכְּבִים תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל לַעֲלוֹת דֶּרֶךְ הַשְּׁעָרִים. * וְאֵיךְ לֹא יַעֲלֶה מוֹרָא עַל רֹאשׁוֹ וַחֲרָדָה גְּדוֹלָה בְּלֵב הָאָדָם הַשָּׁפֵל, עַד הֵיכָן גּוֹרֵם בַּעֲוֹנוֹתָיו לוֹ וְלַאֲחֵרִים.

כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו (פסוק ה). הִנֵּה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בַּגָּלוּת הַמַּר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ נְתוּנִים תַּחַת יַד הָאֻמּוֹת, וַאֲנַחְנוּ מֻכְרָחִים לְקַבֵּל הַגָּלוּת בְּאַהֲבָה עַד יְרַחֵם ה׳ עָלֵינוּ וְיִגְאָלֵנוּ גְּאֻלַּת עוֹלָם בִּמְהֵרָה. וּבְעוֹד שֶׁאֲנַחְנוּ בַּגָּלוּת הַמַּר, אָנוּ מֻכְרָחִים לִהְיוֹת נִכְנָעִים לִפְנֵיהֶם וּלְקָרְאָם אֲדוֹנִים. וְזֶהוּ ׳כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁתִּקְרְאוּ אוֹתוֹ אָדוֹן בְּדַבְּרוֹ עִמּוֹ, וְאָז כַּאֲשֶׁר יוֹסִיף לְהָרַע לָכֶם יוֹתֵר מִן הָרְאוּיָה בְּמִסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת, גֵּזֶל יִהְיֶה בְּיָדָם, וְעַל יְדֵי זֶה יְרַחֵם ה׳ עָלֵינוּ, כִּי דַּי לוֹ בָּזֶה שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנָעִים לְפָנָיו וְחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד.

עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה. דְּהִנֵּה ׳לָבָן׳ אוֹתִיּוֹת ׳נָבָל׳, דְּהַיְנוּ הַיֵּצֶר הָרָע נִקְרָא ׳נָבָל׳ (סוכה נב:), וְאַחַר שֶׁיִּזְכֶּה הָאָדָם לַעֲבֹד בִּשְׁנֵי יְצָרִים, כָּאָמוּר (ברכות נד.) ׳בְּכָל לְבָבְךָ׳ (דברים ו ה) בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ, אָזַי הַיֵּצֶר הָרָע נֶהְפָּךְ לְ׳לָבָן׳, דְּהַיְנוּ לְבָן הָעֶלְיוֹן. וְאֵימַת יִזְכֶּה אָדָם לָזֶה, הָעִקָּר הוּא עַל יְדֵי הַכְנָעָה, שֶׁיַּחְזִיק עַצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם כְּגֵר. וְזֶהוּ ׳עִם לָבָן׳, פֵּרוּשׁ שֶׁזָּכִיתִי שֶׁיִּהְיֶה הַיֵּצֶר הָרָע נֶהְפָּךְ

מִ׳נָּבָל׳ לִ׳לָבָן׳, הָיְתָה הַסִּבָּה לָזֶה. ׳גַּרְתִּי׳ לְשׁוֹן גֵּרוּת, דְּהַיְנוּ שֶׁהֶחֱזַקְתִּי עַצְמִי כְּגֵר בְּהַכְנָעָה גְּדוֹלָה. וּבְכָל זֹאת לֹא עָלְתָה בְּיָדִי בְּיָמִים מְעָטִים, כִּי אִם ׳וָאֵחַר עַד עָתָּה׳, פֵּרוּשׁ שֶׁאֵחַרְתִּי בַּעֲבוֹדָה הַזֹּאת יוֹם אַחַר יוֹם וְשָׁנָה אַחַר שָׁנָה, וְזֶהוּ שֶׁאָמַרְתִּי וּכְבָר אָמַר אָנָא הַשֵּׁם וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ (יומא כ:), פֵּרוּשׁ שֶׁזְּמַן אָרֹךְ צָרִיךְ הָאָדָם לִצְעֹק אָנָּא הַשֵּׁם עָזְרֵנִי שֶׁאֶזְכֶּה לְעָבְדְךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ, אֲבָל לֹא בְּיָמִים מְעָטִים.

וְאִם תֹּאמַר וּמֵהֵיכָן יִהְיֶה פַּרְנָסָתוֹ שֶׁל אָדָם, לָזֶה אָמַר ׳וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר׳ (פסוק ו), דְּהַיְנוּ שֶׁהַפַּרְנָסָה בָּא מִמֵּילָא אִם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. ׳וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ׳, רָצָה לוֹמַר כִּי כֵן דֶּרֶךְ הָאֻמּוֹת בִּרְאוֹתָם כָּבוֹד וְעֹשֶׁר יִשְׂרָאֵל, אֲזַי הוּא חָבִיב וְנוֹשֵׂא חֵן בְּעֵינֵיהֶם, אַף שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי כֵן נוֹשֵׂא חֵן בְּעֵינֵיהֶם.

וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ כוּ׳ (לב ז). רָצָה לוֹמַר הָרֶמֶז, הֲגַם שֶׁהַדְּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק פּוֹעֲלִים וְנִכְנָסִים בְּלֵב עֵשָׂו שֶׁיִּתְהַפֵּךְ לְאָחִיו כַּנַּ״ל, אַף עַל פִּי כֵן ׳וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ׳, פֵּרוּשׁ אַף עַל פִּי כֵן הוּא מִתְנַגֵּד וְהוֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ, וּמַעֲשָׂיו הֵם הִתְנַגְּדוּת וְהֶפֶךְ מַעֲשֶׂיךָ הַטּוֹבִים. ׳וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ׳ רָמַז שֶׁגַּם שֶׁעוֹשֶׂה כָּל מַעֲשִׂים רָעִים, אַף עַל פִּי כֵן אוֹמֵר שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ ת׳ עָלְמִין דְּכְסוּפִין (ראה זוהר ח״ג רפח.), וְזֶהוּ ׳עִמּוֹ׳, שֶׁאוֹמֵר שֶׁעִמּוֹ הֵם אַרְבַּע מֵאוֹת, רֶמֶז לְת׳ עָלְמִין כַּנַּ״ל:

אוֹ יֹאמַר וְיֵשׁ לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר. דְּהִנֵּה כְּתִיב (לעיל א כ) ׳וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ׳, יֵשׁ לוֹמַר הָרֶמֶז, שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הַנִּקְרֵאת ׳מַיִם׳ (ב״ק פב.) יִזְכֶּה הָאָדָם לְ׳נֶפֶשׁ חַיָּה׳, דְּהַיְנוּ לִנְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה. ׳וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁיְּעוֹפֵף עִם מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים.

וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֵת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י, וּבְדִבְרֵי אַגָּדָה הוּא לְוִיָתָן שֶׁבָּרָאָם זָכָר וּנְקֵבָה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁרַשׁ״י זַ״ל רוֹמֵז בִּדְבָרָיו, לְתֶרֶץ לְשׁוֹן הַכָּתוּב ׳וַיִּבְרָא׳ שֶׁהוּא מְיֻתָּר לִכְאוֹרָה, וְגַם הַשִּׁנּוּי לָשׁוֹן, שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמַר גַּם כֵּן ׳וַיֹּאמֶר יְהִי תַּנִּינִם׳ כוּ׳. אַךְ לְפִי הָעִנְיָן הַנַּ״ל יְבֹאַר, שֶׁזֶּה רֶמֶז עַל הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הַנִּקְרָא לִוְיָתָן, לְשׁוֹן לְוָיָה וְדָבוּק בַּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזֶּה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי שֶׁיָּבֹא לָאָדָם, כִּי אִם מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, דְּמֵעִקָּרָא צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעֲבֹד אָדָם מֵעַצְמוֹ הַמַּדְרֵגָה הַזֹּאת שֶׁיִּזְכֶּה לִנְשָׁמָה, וְלָכֵן נֶאֱמַר ׳וַיֹּאמֶר׳ כוּ׳, אֲבָל הַמַּדְרֵגָה שֵׁנִית שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לִדְבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְא נִקְרָא בְּשֵׁם לִוְיָתָן, שֶׁיִּהְיֶה בִּדְבֵקוּת כָּל כָּךְ שֶׁכְּמַעַט יִהְיֶה בָּטֵל מֵהַמְּצִיאוּת, עַד שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְצַנֵּן אוֹתוֹ. וְזֶהוּ צִנֵּן אֶת הַזָּכָר (ב״ב עד:), רֶמֶז הַדְּבֵקוּת הַנַּ״ל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְצַנֵּן בּוֹ הַדְּבֵקוּת, שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מֵהַמְּצִיאוּת, זָכָר רֶמֶז לִדְבֵקוּת. וְהָרַג אֶת הַנְּקֵבָה, רֶמֶז שֶׁהוּא

צַדִּיק כָּזֶה, שֶׁהַצַּד הַנַּקְבוּת שֶׁבּוֹ, הוּא הַיֵּצֶר הָרָע, הָרַג אוֹתוֹ לְגַמְרֵי. וּמְלָחוּם לַצַּדִּיקִים הַבָּאִים אַחֲרָיו קַל לָהֶם לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל יְדֵי שֶׁגּוֹרֵם הַצַּדִּיק הַנַּ״ל בְּמַעֲשָׂיו, וּמְלָחוּם לְשׁוֹן הַמְתָקָה, שֶׁהַמֶּלַח מַמְתִּיק אֶת הַבָּשָׂר, כְּמוֹ כֵן הַמְתִּיק הַצַּדִּיק הַנַּ״ל אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, עַד שֶׁהוּא קַל לַצַּדִּיקִים הָעֲתִידִים לָבֹא לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִי שׁוּם עָמָל וִיגִיעָה. וְהַב׳ מַדְרֵגוֹת הַלָּלוּ נוֹתֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַצַּדִּיק בְּמַתָּנָה:

וְזֶהוּ וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר, דְּהַיְנוּ שֶׁבָּא לִי הַמַּדְרֵגָה הַזֹּאת מִמֵּילָא, שֶׁנָּתַן לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. דְּ׳שׁוֹר׳ הוּא לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת וּרְאִיָּה, דְּאַחַר שֶׁהַצַּדִּיק מְזַכֵּךְ גּוּפוֹ לְגַמְרֵי, אָז נוֹתֵן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁרוֹאֶה וּמִסְתַּכֵּל תָּמִיד בְּשִׁמּוּ הַגָּדוֹל, וְהַשֵּׁם הֲוָיָה בָּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ לְפָנָיו תָּמִיד. וְזֶהוּ ׳וַיְהִי לִי שׁוֹר׳, דְּהַיְנוּ מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה הַנַּ״ל הָיָה לִי מִמֵּילָא בְּחֶסֶד הָאֵל יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. ׳וַחֲמוֹר׳ רֶמֶז שֶׁגַּם גּוּף הַחֹמֶר נִזְדַּכֵּךְ הֵיטֵב. ׳צֹאן׳ כוּ׳ רֶמֶז לְכָל מִינֵי מַדְרֵגוֹת, כַּאֲשֶׁר נִזְכָּר בִּדְבָרֵינוּ פְּעָמִים רַבּוֹת. ׳וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי׳, פֵּרוּשׁ וּבָזֶה אֲנִי פּוֹעֵל הַמְּשָׁכָה, לְהַמְשִׁיךְ לֵב עֶשָׂו ׳לִמְצֹא חֵן בְּעֵינָיו׳, ׳לְהַגִּיד׳ הוּא לְשׁוֹן הַמְשָׁכָה.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כוּ׳ וַיֵּצֶר לוֹ (פסוק ח). דְּהִנֵּה הַצַּדִּיק הַשָּׁלֵם הָעוֹבֵד ה׳ בִּתְמִימוּת בְּכָל לִבּוֹ אֵין כָּל אָמָּה וְלָשׁוֹן יְכוֹלִין לִשְׁלֹט בּוֹ לְהָרַע לוֹ חַס וְשָׁלוֹם, וְכַאֲשֶׁר רוֹאֶה הַצַּדִּיק שֶׁהוּא מִתְיָרֵא וּמִפַּחֵד, אָז ׳וַיֵּצֶר לוֹ׳, הַדָּבָר הַזֶּה צַעַר הוּא לוֹ, וְזֶהוּ ׳וַיִּירָא יַעֲקֹב׳, פֵּרוּשׁ שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא, וְלָכֵן ׳וַיֵּצֶר לוֹ׳, דְּאֵין זֶה מִדָּרְךְ הַצַּדִּיק שֶׁיִּפְחַד וְיִירָא מִשּׁוּם דָּבָר. וּמָה עָשָׂה ׳וַיַּחַץ אֶת הָעָם׳, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּיָּד חָזַר בִּתְשׁוּבָה וְהִתְוַדָּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

דְּהִנֵּה אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים בְּהַוִּדּוּי אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָטָאנוּ, וְיֵשׁ לְתֵּן טַעַם לָמָּה אָנוּ מַזְכִּירִים חֵטְא אֲבוֹתֵינוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר הָעִנְיָן הוּא, דְּגַם אִם חָטָא אָדָם, אֵין לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ רָשָׁע מַמָּשׁ נֶגֶד הַמְקַטְרֵג, רַק יַרְשִׁיעַ עַצְמוֹ בְּמִקְצָת, וְיַצְדִּיק עַצְמוֹ בְּמִקְצָת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ תּוֹלִים קְצָת הַחֵטְא בַּאֲבוֹתֵינוּ, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ חָטָאנוּ הוּא עַל יְדֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ אוֹתָנוּ בְּקְדֻשָּׁה שְׁלֵמָה, וְגַם זֶה גָּרְמָה לָנוּ שֶׁחָטָאנוּ, וּבֶאֱמֶת אֲבוֹתֵינוּ כְּבָר הֵם בְּגַן עֵדֶן וְלֹא יָזִיק לָהֶם הַקַּטְרוּג, רַק שֶׁאָנוּ תּוֹלִין בָּהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְהַמְקַטְרֵג שֶׁאֲנַחְנוּ עַצְמֵנוּ חֲלִילָה עוֹשִׂים עַצְמֵנוּ רְשָׁעִים. וְנִמְצָא בְּהִתְוַדּוֹת אָדָם חֲטָאָיו עוֹשֶׂה עַצְמוֹ בֵּינוֹנִי. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (ברכות סא:) כְּגוֹן אָנוּ בֵּינוֹנִים. וְזֶהוּ ׳וַיַּחַץ אֶת הָעָם׳, פֵּרוּשׁ דְּהַיְנוּ שֶׁלִּמֵּד אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ שֶׁיִּתְוַדּוּ, וְיַעֲשׂוּ עַצְמָם בֵּינוֹנִים כַּנַּ״ל דְּהַיְנוּ מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה, כִּי לְהַצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר, רַק לְהֵעָשׂוֹת בֵּינוֹנִים.

וְאַחַר הַוִּדּוּי וְהַחֲרָטָה שֶׁל הַצַּדִּיק אָז הוּא חוֹזֵר לְאֵיתָנוֹ הָרִאשׁוֹן, לִקְדֻשָּׁתוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ לְדִבּוּרוֹ בִּקְדֻשָּׁה וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בִּקְדֻשָּׁה, וְזֶה נִקְרָא ׳שְׁנֵי מַחֲנוֹת׳, דְּהַיְנוּ מַחֲנֶה אַחַת לְמַטָּה הוּא הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ,

וּמַחֲנֶה הַשֵּׁנִית לְמַעְלָה בְּעוֹלַם הַמַּחֲשָׁבוֹת. וְזֶהוּ ׳אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה׳ (פסוק ט), * וְלִכְאוֹרָה מִלַּת ׳לִפְלֵיטָה׳ הוּא מְיֻתָּר, שֶׁהָיָה לוֹמַר ׳הַשֵּׁנִית תִּשָּׁאֵר׳. אַךְ הָעִנְיָן יְבֹאַר עַל יְדֵי הַפְּסוּקִים הַמְאָחָרִים, וְהֵינוּ שֶׁהִתְחִיל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְהִתְפַּלֵּל ׳קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים כוּ׳ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי׳ כוּ׳ (פסוק יא), רֶמֶז ׳בְּמַקְלִי׳ הוּא לְשׁוֹן קוֹל, שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא הָיָה לִי רַק ׳הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב׳ (לעיל כז כב), וְלֹא זָכִיתִי עֲדַיִן לְעוֹלַם הַמַּחֲשָׁבוֹת, ׳וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת׳ רֶמֶז כַּנַּ״ל, שֶׁזָּכִיתִי עַתָּה לִשְׁנֵי מַדְרֵגוֹת, לְעוֹלַם הַדִּבּוּר וּלְעוֹלַם הַמַּחֲשָׁבוֹת, וְלָכֵן אֲנִי מִתְפַּלֵּל ׳הַצִּילֵנִי נָא כוּ׳ פֶּן יָבוֹא וְהִכַּנִי אֵם עַל בָּנִים׳, דְּהִנֵּה הַצַּדִּיק צָרִיךְ לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּכְלָל וּבְפָרָט, הַכְּלָל הוּא הַיִּרְאָה שֶׁהִיא הַשֹּׁרֶשׁ, וְהִיא נִקְרֵאת אֵם, וְגַם הַמַּחֲשָׁבָה נִקְרָא אֵם, וְהַמִּצְוֹת וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק נִקְרָאִים בָּנִים, * וְהֵם הַפְּרָט, שֶׁכָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא פְּרָט בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְזֶהוּ ׳פֶּן יָבוֹא וְהִכַּנִי אֵם עַל בָּנִים׳ (פסוק יב), פֵּרוּשׁ שֶׁאֲנִי מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יָבֹא חַס וְשָׁלוֹם וִיבַלְבֵּל אֶת מַחְשְׁבוֹתַי וְיִרְאָתִי, שֶׁהֵם הָאֵם עַל הַבָּנִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּאוּר הַכָּתוּב כַּנַּ״ל ׳וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ׳, פֵּרוּשׁ הֲגַם שֶׁיַּכֶּה אוֹתִי בְּמַחֲנֶה אַחַת, דְּהַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁיְּבַלְבֵּל אוֹתִי חַס וְשָׁלוֹם, ׳וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר׳, רָצָה לוֹמַר אֲזַי עַל כָּל פָּנִים יִשָּׁאֵר לִי מַחֲנֶה אַחַת, דְּהַיְנוּ הַדִּבּוּר, וְאָז עַל יְדֵי הַדִּבּוּר אֶתְחַזֵּק לַחְזֹר לְמַחֲנָתִי הָרִאשׁוֹנָה, דְּהַיְנוּ לְעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה, וְזֶהוּ ׳לִפְלֵיטָה׳, לְשׁוֹן דָּבָר הַנִּפְלָט מִבְּלִיעָתוֹ, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי הַדִּבּוּר אוּכַל לִפְלֹט הַמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל, עַל כָּרְחוֹ כִּי אֶלְחֵם עִמּוֹ, דְּהַיְנוּ עִם הַדִּבּוּר אוּכַל לְהִלָּחֵם וּלְהִתְחַזֵּק, וְלַחְזֹר לְקֶדֻשָּׁתִי וּלְמַחֲשַׁבְתִּי כְּבַתְּחִלָּה, כֵּן דֶּרֶךְ הַנְהָגַת הַצַּדִּיק. וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא מִתְפַּלֵּל תָּמִיד שֶׁלֹּא יִפְסֹק מִקֶּדֻשָּׁתוֹ וּמִמַּחֲשַׁבְתּוֹ הָעֶלְיוֹנָה לְעוֹלָם, וְק״ל:*

אוֹ יאמַר וַיִּשְׁלַח כוּ׳ מַלְאָכִים. פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל מַלְאָכִים מַמָּשׁ. ׳אֶל עֵשָׂו כוּ׳ וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן גַּרְתִּי׳, פֵּרוּשׁ רַשִׁ״י זַ״ל לֹא נַעֲשֵׂיתִי שַׂר וְחָשׁוּב, דָּבָר אַחֵר, ׳גַּרְתִּי׳ תַּרְיַ״ג מִצְוֹת שָׁמַרְתִּי. ׳וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר׳, פֵּירֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל אַבָּא אָמַר לִי ׳מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ׳ (לעיל כז כח), וְזוֹ אֵינוֹ לֹא מִשָּׁמַיִם וְלֹא מִן אָרֶץ. וּבְתַנְחוּמָא אִיתָא (סִי׳ א) ׳שׁוֹר׳ זֶה יוֹסֵף שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג יז) ׳בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ׳, ׳חֲמוֹר׳ זֶה מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ט ט) ׳עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר׳. ׳וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ׳.

הַדִּקְדּוּקִים הֵמָּה רַבִּים, א. שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל מַלְאָכִים מַמָּשׁ, יֵשׁ לְהָבִין, לָמָּה בֶּאֱמֶת שָׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים מַמָּשׁ אֶל עֵשָׂו, וְהָיָה דַּי לוֹ בִּשְׁלִיחוּת אֲנָשִׁים, וְלָשׁוֹם דְּבָרָיו בְּפִיהֶם אֵיךְ יֹאמְרוּ לְעֵשָׂו, וְלֹא הָיָה לוֹ לְהַטְרִיחַ מַלְאָכִים. ב. כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו, לָמָּה לוֹ לְיַעֲקֹב לֵאמֹר בְּבֵיתוֹ בְּדַבְּרוֹ

עִם הַמַּלְאָכִים ׳לַאדֹנִי׳, בִּשְׁלָמָא מַה שֶּׁהֵם יֹאמְרוּ לְעֵשָׂו נִיחָא שֶׁיֹּאמְרוּ ׳כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ׳ כּוּ׳, אֲבָל מַה שֶּׁדִּבֵּר עִם הַמַּלְאָכִים בְּבֵיתוֹ לָמָּה לוֹ לְהַזְכִּיר לְקָרְאוֹ ׳אֲדֹנִי׳. ג. ׳לְעֵשָׂו׳, הַלָּמֶ״ד אֵין לוֹ שַׁחַר,* כָּךְ הָיָה לוֹ לוֹמַר ׳כֹּה כּוּ׳ לַאדֹנִי עֵשָׂו׳. ד. ׳עִם לָבָן גַּרְתִּי׳, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י דָּבָר אַחֵר תַּרְיַ״ג מִצְוֹת שָׁמַרְתִּי, וְאִם כֵּן מַה זֶּה שֶׁאָמַר ׳לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ׳, וְכִי בִּשְׁבִיל זֶה יִשָּׂא זֶה חֵן בְּעֵינָיו, אַדְּרַבָּה יַכְעִיסוֹ בְּדָבָר זֶה, שֶׁהוּא מִתְפָּאֵר בְּעַצְמוֹ שֶׁשָּׁמַר תַּרְיַ״ג מִצְוֹת, וְהוּא כְּדֵי שֶׁיִּבְיַן עֵשָׂו שֶׁאֵינוֹ מְפַחֵד מִמֶּנּוּ, בִּשְׁלָמָא לְפֵירֵשׁ רַאשׁוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל, לֹא נַעֲשֵׂיתִי שַׂר וְחָשׁוּב, הֵם דִּבְרֵי הַכְּנָעָה, עַל יְדֵי זֶה יִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו, אֲבָל לְפִי דָּבָר אַחֵר אֵינוֹ עוֹלֶה כַּהֹגֶן ׳לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ׳. וְגַם לְפִי הַמִּדְרָשׁ שֶׁפֵּרֵשׁ ׳שׁוֹר׳ זֶה יוֹסֵף כּוּ׳, גַּם כֵּן אֵינוֹ עוֹלֶה כַּהֹגֶן ׳לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ׳, שֶׁדְּבָרֵי אֵלֶּה הֵם גַּם כֵּן אַזְהָרָה שֶׁאֵין לוֹ פַּחַד כְּלָל, שֶׁזְּכוּת הַצַּדִּיקִים יַעֲמֹד לוֹ.

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה דֶּרֶךְ הַצַּדִּיק בְּדַבְּרוֹ עִם אֲנָשִׁים, אָזַי הוּא מְדַקְדֵּק בִּדְבָרָיו לְהַשְׂכִּיל שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים בְּמַשְׁמָעוּתֵיהֶם, אֶחָד דִּבְרִים כְּפִשׁוּטָן לְאִישׁ הַמְדַבֵּר עִמּוֹ, שֵׁנִית הוּא עִקַּר תֹּכֶן דָּבָר, שֶׁמְּכַוֵּן בְּאוֹתָן הַדִּבּוּרִים שֶׁיִּהְיוּ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ.* וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה שֶׁמַּסְתִּיר דְּבָרָיו שֶׁל הַתְּפִלָּה בְּהַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבֵּר עִם הָאָדָם, וְאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ הַצּוֹרֶךְ לוֹ בְּפֵרוּשׁ, הוּא לְמַעַן הַמְקַטְרֵג, שֶׁלֹּא יָבִין כַּוָּנָתוֹ בִּדְבָרָיו שֶׁמַּכְנִיס בָּהֶם תְּפִלָּה, וְלֹא יְקַטְרֵג עָלָיו, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה הוּא מִתְפַּלֵּל.

וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יַעֲלֶה הַכֹּל עַל נָכוֹן, זֶה שֶׁשָּׁלַח מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְלֹא אֲנָשִׁים שְׁלוּחִים, כִּי כַּוָּנָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה שֶׁהַמַּלְאָכִים יְדַבְּרוּ אֶל עֵשָׂו דִּבְרִים כָּאֵלֶּה, שֶׁיִּהְיוּ דִּבְרֵי רְצוּי אֶל עֵשָׂו, וְגַם שֶׁיִּהְיוּ דִּבְרֵי רָצוֹן בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם, לִהְיוֹתָם מְלִיצֵי יֹשֶׁר לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא עֲבוּרוֹ, וְלָכֵן הָיָה נוֹחַ לוֹ וְטוֹב לְיַעֲקֹב לִשְׁלֹחַ מַלְאָכִים מַמָּשׁ, כִּי מִי הוּא הָאִישׁ שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת מֵלִיץ יֹשֶׁר לִפְנֵי ה׳ כְּמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, וְכִדְאִיתָא בֶּאֱמֶת בַּמִּדְרָשׁ (תנחומא ישן וישלח ו) שֶׁהַמַּלְאָכִים הָאֵלֶּה הָיוּ מִיכָאֵל גַּבְרִיאֵל רְפָאֵל, שֶׁהֵם מְלִיצֵי יֹשֶׁר תָּמִיד עַל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב אֶל הַמַּלְאָכִים ׳כֹּה תֹאמְרוּן׳, רָצָה לוֹמַר בְּאֹפֶן זֶה וּבְכַוָּנָה זֹאת תֹּאמְרוּן כָּל דִּבְרֵיכֶם אֲשֶׁר תְּדַבְּרוּן, דְּהַיְנוּ ׳לַאדֹנִי׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה כַּוָּנָתְכֶם לַאֲדוֹן הַכֹּל הוּא הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה זִכְרוֹ לָעַד, וְגַם דְּבָרִים כְּפִשׁוּטָן ׳לְעֵשָׂו׳, שֶׁיִּהְיֶה דִּבְרֵי רְצוּי לְעֵשָׂו.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר שֶׁיֹּאמְרוּ ׳כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ כּוּ׳ עִם לָבָן גַּרְתִּי׳, שֶׁמִּלַּת ׳גַּרְתִּי׳ מִשְׁתַּמֵּעַ לִתְרֵי אַפֵּי, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא דִּבְרֵי מְלִיצָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁשָּׁמַר תַּרְיַ״ג מִצְוֹת, וּזְכוּת זֶה יַעֲמֹד לוֹ שֶׁיְּנַצֵּל מֵעֵשָׂו, וְגַם דְּבָרִים כְּפִשׁוּטָן, דִּבְרֵי רְצוּי וְהַכְנָעָה לְעֵשָׂו שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂיתִי שַׂר וְחָשׁוּב. וְזֶהוּ דָּבָר אַחֵר כּוּ׳ תַּרְיַ״ג כּוּ׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁתַּכְנִיסוּ וּתְכַוְּנוּ בְּדִבְרֵיכֶם שֶׁתֹּאמְרוּ לְעֵשָׂו ׳עִם לָבָן גַּרְתִּי׳,

שֶׁהוּא יָבִין כִּפְשׁוּטוֹ כַּנַּ״ל, וְאַתֶּם תְּכַוְּנוּ עוֹד דָּבָר אַחֵר, דְּהַיְנוּ לְהַמְלִיץ עֲבוּרִי שֶׁתִּרְצֶ״ג מִצְוֹת שָׁמַרְתִּי. וְכֵן ׳וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר׳ גַּם כֵּן, עַל הַכַּוָּנָה שֶׁלְּעֵשָׂו יִהְיֶה מִשְׁתַּמֵּעַ כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם בִּי בִּרְכוֹת אָבִי, אֲבָל אַתֶּם תְּכַוְּנוּ לְהַזְכִּיר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ זְכוּת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים יוֹסֵף וּמֹשֶׁה בֶּן דָּוִד.

וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא חֵן, רָצָה לוֹמַר וְיַעֲקֹב הָיָה גַּם כֵּן מִתְפַּלֵּל לְפָנָיו עַתָּה בְּדַבְּרוֹ עִם הַמַּלְאָכִים, וְאָמַר זֶה שֶׁ׳אֶשְׁלְחָה׳, הוּא הָעִקָּר כַּוָּנָתִי ׳לְהַגִּיד לַאדֹנִי בּוֹרְאִי וְיוֹצְרִי, לְהַזְכִּיר לְפָנֶיךָ זְכוּתִי וּזְכוּת הַצַּדִּיקִים ׳לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ׳, וְהַזּוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת יַעֲלֶה זְכֻרוֹנֵנוּ לְפָנָיו לְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן אָמֵן. *

אוֹ יֹאמַר וַיִּשְׁלַח כּוֹ׳. דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (סוכה נב.) לֶעָתִיד הַיֵּצֶר הָרָע לַצַּדִּיקִים נִדְמֶה כְּהַר, וְלָרְשָׁעִים כְּחוּט הַשַּׂעָרָה. וּמְדַקְדְּקִים הָעוֹלָם, לָמָּה נִדְמֶה לְכָל אֶחָד הֵפֶךְ הָאֱמֶת, דְּלַצַּדִּיקִים מֵהָרָאוּי שֶׁיִּדְמֶה לָהֶם כְּחוּט הַשַּׂעָרָה, שֶׁלָּהֶם הָיָה קַל לִכְבֹּשׁ אֶת יִצְרָם, וְלָרְשָׁעִים בְּהֵפֶךְ, הָיָה קָשֶׁה לָהֶם לִכְבֹּשׁ אֶת יִצְרָם כְּהַר. וַאֲמִינָא לְפָרֵשׁ, שֶׁכֵּן הוּא הָאֱמֶת, לַצַּדִּיקִים כְּהַר וְלָרְשָׁעִים כְּשַׂעָרָה, דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (פסחים פח.) לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁקָּרָא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ ׳הַר׳ ׳בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה׳ (לעיל כב יד), וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁקָּרָאוֹ ׳שָׂדֶה׳ ׳לָשׂוּחַ׳ כוֹ׳ (לעיל כד סג), אֶלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁקָּרָאוֹ ׳בַּיִת׳ (לעיל כח יט).

וּלְהָבִין בֶּאֱמֶת הַטַּעַם שֶׁאַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קָרָאוֹ שָׂדֶה, יֵשׁ לוֹמַר דְּהִנֵּה הָאָבוֹת רָמְזוּ עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְעַל הֶעָתִיד שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. דְּהַיְנוּ אַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר זֶה הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, שֶׁאָז הָיוּ צַדִּיקִים גְּדוֹלִים הַהוֹלְכִים תָּמִיד בִּדְבֵקוּת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (יומא ט:) טוֹבִים צַפְרָנָן שֶׁל רִאשׁוֹנִים מִכְּרֵסָן שֶׁל אַחֲרוֹנִים. וְ׳הַר׳ הוּא רֶמֶז לָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, אֲשֶׁר לֵית בָּהֶם תְּפִיסָה כְּלָל כִּי אִם בְּמַחֲשָׁבָה וּדְבֵקוּת, הוּא עוֹלַם הַמַּחֲשָׁבָה. וְלָכֵן אָמַר אַבְרָהָם ׳בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה׳, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁיִּהְיוּ בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן יִהְיוּ יְכוֹלִים לְתַקֵּן הַכֹּל בַּדְּבֵקוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה רֶמֶז רְאִיָּה, דְּהַיְנוּ עֵינֵי שִׂכְלִיּוֹת וּדְבֵקוּת. וְזֶהוּ ׳אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים׳ (תהלים קכא א) רָצָה לוֹמַר לָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים. ׳מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי׳, רָצָה לוֹמַר מֵעוֹלַם הַמַּחֲשָׁבָה הַנִּקְרָא ׳אַיִן׳, ׳יָבֹא עֶזְרִי׳. וְזֶהוּ ׳וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו׳ (עובדיה א כא), דְּ׳אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים׳ (קהלת ז יד), וּבְמַדְרֵגַת ׳הַר צִיּוֹן׳ ׳יִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו׳.

וְכָזֶה יִתְרַץ מַה שֶּׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק בַּפָּסוּק ׳וַיִּקְרָא אַבְרָהָם כּוֹ׳ בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה׳ (לעיל כב יד). שֶׁלִּכְאוֹרָה מִתְחִלָּה הָיָה רְאוּיָה לוֹמַר בַּכָּתוּב הַשֵּׁנִי שְׁלִיחוּת שֶׁל שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים בָּזֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כָּךְ ׳וַיִּקְרָא אַבְרָהָם׳ כּוֹ׳. וּלְפִי דַּרְכֵּנוּ נִיחָא, דְּכַוָּנַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה, שֶׁיִּהְיוּ יְכוֹלִים לְתַקֵּן הַכֹּל בִּדְבֵקוּת, וְלָכֵן קָרָאוֹ ׳הַר׳ כַּנַּ״ל. ׳וַיִּקְרָא

מַלְאַךְ ה׳ שֵׁנִית וַיֹּאמֶר, הַרְבֵּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ׳ (שם פסוקים טו, יז), וּבְוַדַּאי לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לִהְיוֹת כֻּלָּם בְּמַדְרֵגָה אַחַת גְּדוֹלָה, וּצְרִיכִין אֵיזֶה אֹפֶן אַחֵר לְתַקֵּן בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה לְפִי מַדְרֵגָתָם.

וְזֶה שֶׁקָּרְאוּ יִצְחָק ׳שָׂדֶה׳, דְּהַיְנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי, שֶׁלֹּא הָיוּ צַדִּיקִים כָּרִאשׁוֹנִים, הָיוּ צְרִיכִין לְתַקֵּן שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם קִיּוּם עַל יְדֵי הַדִּבּוּר. וּבְבֵית שֵׁנִי הָיוּ בּוֹ שְׁנֵאַת חִנָּם (יומא ט:), וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה כֹּחַ בְּעִשָּׂו לִהְיוֹת לוֹ אֶחְיָזָה בְּהַשָּׂדֶה, דְּהַיְנוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, עַל דֶּרֶךְ ׳וְעִשָּׂו יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה׳ (לעיל כה כז). וְזֶה שֶׁהָיָה עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, הוּא רֶמֶז שֶׁכֹּחוֹ הָיָה עַל יְדֵי שְׁנְאַת חִנָּם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁאָמַר אִיּוֹב לַהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁמָּא נִתְחַלֵּף לְךָ בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב (ב״ב טז.), וְהֵשִׁיב לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, ׳מִי פִּלֵּג לַשֶּׂטֶף תְּעָלָה׳ (איוב לח כה), וְדָרְשׁוּ חַזַ״ל (ב״ב שם) בֵּין שֵׂעָר לְשֵׂעָר לֹא נִתְחַלֵּף לִי, שֶׁאִלְמָלֵא שְׁנֵי שְׂעָרוֹת יוֹצְאוֹת בְּגוּמָּא אַחַת, הָיוּ מַכְחִישִׁים מְאוֹר עֵינַיִם, עַיִן שָׁם. וְזֶה רֶמֶז הַשֵּׂעָר לִשְׁנְאַת חִנָּם, דְּהַיְנוּ פִּרּוּשׁ כְּמוֹ הַשְּׂעָרוֹת שֶׁהֵם מְפֹרָדִים כָּל אַחַת בְּגוּמָּא לְעַצְמָהּ. וְהָיָה יִצְחָק אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם רוֹצֶה לְתַקֵּן לְיִשְׂרָאֵל, לְשַׁבֵּר אֶת כֹּחַ עֵשָׂו עַל יְדֵי הַדִּבּוּר, וְזֶהוּ ׳וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה׳, ׳שׂוּחַ׳ הוּא לְשׁוֹן דִּבּוּר, מֵחֲמַת שֶׁבְּבֵית שֵׁנִי לֹא הָיוּ צַדִּיקִים כָּל כָּךְ כָּרִאשׁוֹנִים, וְהָיוּ צְרִיכִין לְתַקֵּן בְּמַדְרֵגָה שֶׁהִיא לְמַטָּה מֵהָרִאשׁוֹנִים. וְלָכֵן קָרְאוּ ׳שָׂדֶה׳, רֶמֶז לְמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה הַנִּקְרָא ׳שָׂדֶה׳, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִמַּדְרֵגַת ׳הַר׳ הַנַּ״ל.

וְזֶהוּ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים, רָצָה לוֹמַר דִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק נִקְרָאִים ׳מַלְאָכִים׳, ׳לְפָנָיו׳, רָצָה לוֹמַר בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהָיָה ׳לְפָנָיו׳, תִּקֵּן יַעֲקֹב. ׳אֶל עֵשָׂו אָחִיו׳ רֶמֶז שֶׁהִפִּיךְ הַדִּינִים לְרַחֲמִים עַל יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁלּוֹ. ׳אַרְצָה שֵׂעִיר׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁעַל יְדֵי שְׁנְאַת חִנָּם בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים הַנִּגְרָמָז בְּמִלַּת ׳שֵׂעִיר׳ כַּנַּ״ל, הָיָה לוֹ אֶחְיָזָה בְּהַשָּׂדֶה, לִהְיוֹת ׳שְׂדֵה אֱדוֹם׳.

וְנִמְצָא צָדְקוּ דִּבְרֵי חַזַ״ל, צַדִּיקִים נִדְמֶה לָהֶם כְּהַר, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָבְדוּ אֶת הַשֵּׁם בִּדְבֵקוּת תָּמִיד, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם הַר כַּנַּ״ל, נִדְמֶה לָהֶם כְּפִי מַדְרֵגָתָם כְּהַר. וּלְהָרְשָׁעִים שֶׁקִּלְקְלוּ, וְנָתְנוּ כֹּחַ לְהַשְּׂעִיר הוּא עֵשָׂו, נִדְמֶה לָהֶם כְּשֵׂעָר לְפִי מַדְרֵגָתָם שֶׁקִּלְקְלוּ.

וְזֶה שֶׁאָמַר יִצְחָק ׳רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה׳ (לעיל כז כז), דִּלְכְאוֹרָה מִלַּת ׳רְאֵה׳ אֵינוֹ מוּבָן כְּלָל פֵּרוּשׁוֹ. אַךְ לְפִי דַּרְכֵּנוּ יְבֹאַר גַּם כֵּן פֵּרוּשׁוֹ בְּדֶרֶךְ הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ יִצְחָק אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה רוֹצֶה גַּם כֵּן לְתַקֵּן בַּגָּלוּת הַמַּר, אִם יִהְיֶה צַדִּיק כָּזֶה שֶׁיַּעֲבֹד בִּדְבֵקוּת, שֶׁזֶּה נִקְרָא בֵּן לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יִהְיֶה כֹּחַ בְּיָדוֹ לְתַקֵּן אֶת הַשָּׂדֶה עַל יְדֵי הָרְאִיָּה, הַיְנוּ הַדְּבֵקוּת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ ׳רְאֵה רֵיחַ בְּנִי׳, רָצָה לוֹמַר עַל דֶּרֶךְ הַכָּתוּב (שיה״ש ז יד) ׳הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ׳ אֵלּוּ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא טָעֲמוּ טַעַם חֵטְא (עירובין כא:).

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב ׳כִּי יִפְגָּשְׁךָ עֵשָׂו אָחִי וּשְׁאֵלְךָ לֵאמֹר לְמִי אַתָּה׳ כו׳, דְּרַשִׁ״י זַ״ל פֵּרֵשׁ, הִתְקִין עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, לְדוֹרוֹן לִתְפִלָּה וּלְמִלְחָמָה. וְלִכְאוֹרָה הוּא בְּהֵפֶךְ, שֶׁמִּתְחִלָּה הָיָה מִתְפַּלֵּל, וְאַחַר כָּךְ לָקַח דּוֹרוֹן לִשְׁלֹחַ, וְאִם לֹא יוֹעִיל הַדּוֹרוֹן יַעֲרֹךְ עִמּוֹ מִלְחָמָה. אַךְ כַּוָּנַת יַעֲקֹב הָיָה גַּם כֵּן לְתַקֵּן לַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, וּלְלַמְּדָם אֵיךְ יִתְקַיְּמוּ בַּגָּלוּת הַמַּר בֵּין הָאֻמּוֹת, דְּמַעֲשֵׂה אָבוֹת הֵם סִימָן לַבָּנִים שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּמוֹתָם (ראה תנחומא לך ט), וְכִוֵּן יַעֲקֹב בִּשְׁלִיחוּת הַדּוֹרוֹן בַּמִּינִים הַלָּלוּ ׳עִזִּים׳ ׳רְחֵלִים׳ כו׳, שֶׁיְּהֵא מְרֻמָּז בַּדּוֹרוֹן הַזֶּה כַּוָּנַת תְּפִלָּה שְׁלֵמָה לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶהוּ כִּי יִפְגָּשְׁךָ עֵשָׂו אָחִי כו׳, רָצָה לוֹמַר אִם יִרְצֶה הַקִּטְרוּג לְקַטְרֵג חָלִילָה עַל יִשְׂרָאֵל, ׳לֵאמֹר לְמִי אַתָּה׳, רָצָה לוֹמַר מִי בָּכֶם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁיּוּכַל לוֹמַר אַתָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּבָרֵךְ בְּרָכָה כְּתִקְנָהּ, דְּהַיְנוּ בָּרוּךְ אַתָּה. ׳וְאָנָה תֵלֵךְ׳, רָצָה לוֹמַר וְאָנָה הוּא הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים אֲשֶׁר תִּהְיֶה בָּהֶם הוֹלֵךְ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. ׳וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ׳, רָצָה לוֹמַר מִי בָּכֶם שֶׁיּוּכַל לְשַׁבֵּר אֶת כֹּחַ הָעֲבוֹדָה זָרָה הַמְרֻמָּז בְּמִלַּת ׳אֵלֶּה אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל׳ (שמות לב ד). ׳וְאָמַרְתָּ מִנְחָה הִיא שְׁלוּחָה׳, רָצָה לוֹמַר דָּבָר גָּדוֹל יֵשׁ לָנוּ, דְּהַיְנוּ תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁאָנוּ שְׁלוּחִים לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, דְּאֵלֶיהוּ לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלַּת מִנְחָה (ברכות ו:). ׳לַאדֹנִי לְעֵשָׂו׳, רָצָה לוֹמַר בְּעֵת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה אָז הוּא הִתְגַּבְּרוּת כֹּחַ הַדִּינִים, שֶׁרוֹצִים לִהְיוֹת אֲדוֹנִים עָלֵינוּ חָלִילָה, וְזֶהוּ ׳לַאדֹנִי לְעֵשָׂו׳, דְּהַיְנוּ הַדִּינִים הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֵשָׂו רוֹצִים לְהִתְגַּבֵּר וְלִהְיוֹת אֲדוֹנִים, אָנוּ מְשַׁבְּרִים אוֹתָם עַל יְדֵי תְּפִלַּת מִנְחָה.

וְהִנֵּה גַּם הוּא אַחֲרֵינוּ, רָצָה לוֹמַר עוֹד דָּבָר גָּדוֹל יֵשׁ לָנוּ בְּעֵת תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁאָז הוּא הַזִּוּוּג הָעֶלְיוֹן לְמַעְלָה לְמַעְלָה בְּקוֹמָה שְׁלֵמָה כַּיָּדוּעַ, וְאַף שֶׁהַזִּוּוּג הוּא אָחוֹר בְּאָחוֹר כַּיָּדוּעַ (שער הכוונות קריאת שמע דרוש א), דְּבַבֹּקֶר הַזִּוּוּג הוּא פָּנִים בְּפָנִים, אֲבָל הוּא לְמַטָּה, אֲבָל בְּעֵת תְּפִלַּת מִנְחָה הוּא בְּקוֹמָה שְׁלֵמָה. וּבָזֶה יָפֶה כֹּחֵנוּ לְשַׁבֵּר כֹּחַ הַקְּלִפּוֹת וְהַדִּינִים. וְזֶהוּ ׳וְהִנֵּה גַם הוּא אַחֲרֵינוּ׳, רָצָה לוֹמַר הֲגַם שֶׁהַזִּוּוּג הוּא אָז בַּאֲחוֹרַיִם כַּנַּ״ל, אֲבָל הוּא בְּמַדְרֵגַת ׳הוּא׳, דְּהַיְנוּ זִוּוּג עֶלְיוֹן הַנִּקְרָא **הוּא**. וְהָבֵן.

וְזֶה שֶׁרָמַז יַעֲקֹב בְּהַדּוֹרוֹן שֶׁשָּׁלַח **עִזִּים מָאתַיִם**, דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (שבת עז:) מַאי טַעֲמָא עִזִּין מְסַגִּין בְּרֵישָׁא, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁרָמְזוּ חֲזַ״ל עַל רָאשֵׁי עַם הַמִּתְגָּאִים עַל הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְזֶהוּ ׳עִזִּין׳ לְשׁוֹן עַזֵּי פָּנִים, מְסַגִּין בְּרֵישָׁא, רָצָה לוֹמַר שֶׁהֵן רָאשֵׁי עַם, כִּבְרִיָּיתָא שֶׁל עוֹלָם חֲשׁוֹכָא וַהֲדַר נְהוֹרָא, דְּהַיְנוּ בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ אָז יִהְיֶה נְהוֹרָא, דְּהַיְנוּ צַדִּיקִים, וְהוּא יִהְיֶה לָנוּ לְרֹאשׁ. וְזֶהוּ הַפֵּרוּשׁ כָּאן ׳עִזִּים׳, רָצָה לוֹמַר זֶה טַעֲנָה לְשַׁבֵּר כֹּחַ הַקְּלִפּוֹת וְכֹחַ הַקִּטְרוּג דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם עַזֵּי פָּנִים, ׳מָאתַיִם׳, רָצָה לוֹמַר יֵשׁ בָּנוּ כֹּחַ לְהַמְתִּיקָם, * דְּהִנֵּה הַקְּלִפָּה הִיא עַשְׁתֵּי עָשָׂר, וְכָל הַמּוֹסִף גּוֹרֵעַ, דְּהַיְנוּ הָעַיִ״ן הַנִּתְוַסֵּף אֶל תֵּבַת שְׁתֵּי נַעֲשָׂה מִנְיָן פָּחוֹת, וְגַם כָּאן תֵּבַת ׳מָאתַיִם׳ אִם נוֹסִיף לוֹ אוֹת

אָלֶ״ף בִּתְחִלָּתָהּ יִהְיֶה אַמָּתַיִם, וְנִמְצָא הָאָלֶ״ף הוּא מְגָרֵעַ, שֶׁפִּרוּשׁוֹ ב׳ אַמּוֹת דְּהַיְנוּ סַךְ מֶעָט, דְּעִם אוֹת אָלֶ״ף נִמְתָּקִים הַדִּינִים, דְּהַיְנוּ אָלֶ״ף שֶׁל אֲדנָ״י נִמְתָּקִים הַג׳ אוֹתִיּוֹת ׳דִּין׳.

או יאמַר מַאי טַעֲמָא עִזִּין מְסַגִּין בְּרֵישָׁא. דְּהִנֵּה קֹדֶם כָּל מַעֲשֵׂינוּ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צְרִיכִין אָנוּ מִתְּחִלָּה לְהִתְוַדּוֹת עַל עֲוֹונוֹתֵינוּ, וְזֶהוּ ׳עִזִּין׳, רָצָה לוֹמַר חֲטָאִים הָעִזִּין, הֵן מְסַגִּין בְּרֵישָׁא, אָנוּ מִתְוַדִּים בִּתְחִלָּה, כִּבְרַיְיתָא שֶׁל עוֹלָם חֲשׁוֹכָא וַהֲדַר נְהוֹרָא. וְזֶהוּ גַּם כֵּן הַפֵּרוּשׁ ׳עִזִּים׳, רָצָה לוֹמַר הַחֲטָאִים, הֵם נִמְתָּקִים עַל יְדֵי ׳מְאתַיִם׳, כַּנַ״ל עַל יְדֵי אוֹת אָלֶ״ף הֵם נִמְתָּקִים.

׳רְחֵלִים׳ רֶמֶז שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים, רֶמֶז ׳רְחֵלִים׳, שֶׁהֵם כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזָהּ בְּיִרְאָה שְׁלֵמָה. ׳גְּמַלִּים מֵינִיקוֹת׳, רָצָה לוֹמַר גַּם יֵשׁ בָּנוּ הַפְּשׁוּטֵי עַם, שֶׁהֵם גּוֹמְלֵי חֲסָדִים הַמְּנִיקִים לוֹמְדֵי תּוֹרָה וּמַחֲזִיקִים אוֹתָם, וְזֶהוּ ׳וּבְנֵיהֶם׳, אַל תִּקְרֵי ׳בְּנֵיהֶם׳ אֶלָּא ׳בּוֹנֵיהֶם׳, הֵם הַלּוֹמְדֵי תּוֹרָה הַנִּקְרָאִים בּוֹנִים. ׳פָּרוֹת׳ רֶמֶז לְהַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים הַהוֹלְכִים בִּגְבוּרָה וּמַמְתִּיקִים הַגְּבוּרוֹת בִּגְבוּרָה, כִּדְאִיתָא (במדבר יט ב) ׳פָּרָה אֲדֻמָּה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁאֵין בָּהֶם מוּם וּמְנַקִּים מִכָּל חֵטְא, הֵם מַמְתִּיקִים אֶת הַפָּרָה אֲדֻמָּה, הֵם הַדִּינִים.

׳אֶתְנַת׳ רֶמֶז לִמְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ שֶׁיָּבֹא בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, עַל דֶּרֶךְ הַכָּתוּב (להלן מט יא) ׳אֹסְרִי לַגֶּפֶן כּוּ׳ בְּנִי אֲתֹנוֹ׳, שְׁדָרְשׁוּ חֲזַ״ל (ב״ר צח ט) שֶׁקָּאֵי עַל מָשִׁיחַ, עָנִי רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, דְּהַיְנוּ זְכוּת הַמַּאֲמִינִים בֶּאֱמֶת בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ וּמְחַכִּים בְּכָל יוֹם, יַעֲמֹד לָנוּ לְשַׁבֵּר כֹּחַ הַקְּלִפּוֹת וְהַדִּינִים, וּלְקוֹמֵם בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. כְּמוֹ שֶׁקָּרָאוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם ׳בֵּית אֵל׳ (לעיל כח יט) שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן:*

או יאמַר וַיִּשְׁלַח כּוּ׳, בְּצֵרוּף הַפָּסוּק (פסוק כה) ׳וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ׳ כּוּ׳, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל שֶׁהָיוּ מַעֲלִים אָבָק. וְאִיתָא בַּגְּמָרָא (חולין צא.) חַד אָמַר כְּגוֹי נִדְמָה לוֹ, וְחַד אָמַר כְּחָכָם נִדְמָה לוֹ, וְלִכְאוֹרָה הוּא פְּלוּגְתָּא רְחוֹקָה. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ, בְּהַקְדִּים לְפָרֵשׁ הַפָּסוּק (תהלים קיט קמ) ׳צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעַבְדְּךָ אֲהֵבָהּ׳,* דְּהִנֵּה הַצַּדִּיק נַעֲנֶה בִּתְפִלָּתוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלֶה וְכַדּוֹמֶה, וְלִכְאוֹרָה הוּא כְּמוֹ הִשְׁתַּנּוּת אֵצֶל הַבּוֹרֵא הַפָּשׁוּט אֲמִתִּי חָלִילָה. אַךְ הַשָּׂרֵשׁ הוּא, דְּהִנֵּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָאוֹתִיּוֹת, וְהֵם בְּכֹחַ אֵצֶל הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, וְהַצַּדִּיק הוּא מְצָרֵף אֶת הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלּוּ שֶׁיִּהְיוּ נִקְרָאִים כִּרְצוֹנוֹ, דְּהַיְנוּ הַתְּפִלָּה שֶׁהַצַּדִּיק מִתְפַּלֵּל הוּא עַל יְדֵי צֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁהוּא מְצָרֵף אוֹתָם, וְנִמְצָא אֵין כָּאן שִׁנּוּי חָלִילָה, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הָיוּ גַּם כֵּן מִתְּחִלָּה רַק שֶׁהוּא מְצָרֵף אוֹתָם. וְאִם תִּרְצֶה לוֹמַר, לָמָּה דַּוְקָא הַצַּדִּיק נַעֲנֶה בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (ב״ב קטז.) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ

בֵּיתוֹ יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וְיִתְפַּלֵּל, כָּל אָדָם יִתְפַּלֵּל וְיִהְיוּ הָאוֹתִיּוֹת מְצֻרָפִים.* אַךְ מֵחֲמַת שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה נִבְרֵאת בְּאַהֲבָה, כַּנֶּאֱמָר (ברכת אהבה רבה) הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, וְהַצַּדִּיק גַּם כֵּן אוֹהֵב אֶת הַשֵּׁם וְאֶת כָּל אָדָם בָּעוֹלָם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ברכות יז.) מְעוֹלָם לֹא הִקְדִּימַנִי אָדָם שָׁלוֹם בַּשּׁוּק אֲפִלּוּ נָכְרִי, וְלֹא כֵּן הוּא מִדַּת כָּל אָדָם, וְלָכֵן גַּם הָאוֹתִיּוֹת אֵינָם נִצְטָרְפִים אֶלָּא עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הָאוֹהֵב לַכֹּל.* וְזֶהוּ ׳צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד׳, רָצָה לוֹמַר הָאוֹתִיּוֹת הָעֶלְיוֹנִים הֵם מְצֻרוּפִים מְמֵילָא בְּכֹחוֹ, עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הָאוֹהֵב לַכֹּל מִצְטָרְפִים לַפֹּעַל, וְזֶהוּ ׳וְעַבְדְּךָ אֲהֵבָהּ׳.

וְזֶהוּ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים, רָצָה לוֹמַר הָאוֹתִיּוֹת וְהַדִּבּוּרִים שָׁלַח יַעֲקֹב, דְּהָאוֹתִיּוֹת וְהַדִּבּוּרִים נִקְרָאִים מַלְאָכִים כַּנַּ״ל. ׳לְפָנָיו׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁגַּם מִלְּפָנִים הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלּוּ בְּכֹחַ אֵצֶל הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, וְיַעֲקֹב הָיָה מְצָרְפָם מֵחֲמַת אַהֲבָתוֹ שֶׁהָיָה אוֹהֵב לַכֹּל, וְזֶהוּ ׳אֶל עֵשָׂו אָחִיו׳, רָצָה לוֹמַר גַּם עֵשָׂו הָיָה שָׁלֵם עִמּוֹ כְּאָחִיו, עַל דֶּרֶךְ אֲפִלּוּ נָכְרִי בַּשּׁוּק (שם).

וְזֶהוּ וַיֶּאֱבֶק אִישׁ עִמּוֹ (פסוק כה), רָצָה לוֹמַר כְּמוֹ אֲבַק רִבִּית, דְּהַיְנוּ שֶׁבְּוַדַּאי אֵין כָּל אַהֲבוֹת שָׁוִים כְּאֶחָד כְּיִשְׂרָאֵל כְּגוֹי, רַק שֶׁאַהֲבָה לְיִשְׂרָאֵל הִיא אַהֲבָה שְׁלֵמָה, וְאַהֲבָה לְנָכְרִי אֵינָהּ שְׁלֵמָה מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אָבָק שֶׁהוּא נָכְרִי, וְזֶהוּ כְּמַאן דְּאָמַר כְּגוֹי נִדְמֶה לוֹ, וְלָכֵן ׳וַיֶּאֱבֶק עִמּוֹ׳ שֶׁהָיָה כְּמוֹ אָבָק. וְחַד אָמַר כְּחָכָם נִדְמֶה לוֹ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה אַהֲבָתוֹ שְׁלֵמָה עִמּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁהָיָה יַעֲקֹב מֵבִין בּוֹ שֶׁעֲדַיִן אֵין שָׁלֵם בְּמִדּוֹתָיו, וְהָיָה אוֹהֵב אוֹתוֹ, רַק מֵחֲמַת הַחֶסְרוֹנוֹת לֹא הָיָה אַהֲבָתוֹ שְׁלֵמָה עִמּוֹ. וְזֶהוּ ׳וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר׳, רָצָה לוֹמַר עַד אֲשֶׁר יָסִיר הַשַּׁחְרוּרִית שֶׁבּוֹ, וְאָז יִהְיֶה אַהֲבָתוֹ שְׁלֵמָה. נִמְצָא אֵין כָּאן פְּלוּגְתָּא רְחוֹקָה, שֶׁכָּל מַאן דְּאָמַר הִשְׁמִיעָנוּ מַעֲלוֹת יַעֲקֹב, אֵיךְ הָיָה אַהֲבָתוֹ שְׁלֵמָה עִם כָּל אָדָם, וְק״ל:

אוֹ יֹאמַר וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק כּוֹ׳. דְּהִנֵּה הַצַּדִּיק הַשָּׁלֵם הָעוֹבֵד ה׳ בֶּאֱמֶת, הוּא מִסְתַּכֵּל תָּמִיד בְּרוֹמְמֻת אֵל וּגְדוּלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִתְבּוֹדֵד עַצְמוֹ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ לַעֲלוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ מִמַּדְרֵיגָה לְמַדְרֵיגָה עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת. וְגַם רוֹאֶה תָּמִיד בְּשִׁפְלוּת עַצְמוֹ, וְזוֹכֵר חַטֹּאת נְעוּרָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא ה) ׳וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד׳. וַאֲפִילּוּ הַחַטָּאִים שֶׁאֵינָם חַטָּאִים גְּמוּרִים, רַק כְּמוֹ אָבָק, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (ב״ב קסד:) שִׁלְשָׁה דְּבָרִים אֵין אָדָם נָצוֹל בְּכָל יוֹם אֲבַק לָשׁוֹן הָרָע כּוּ׳, הֵם לְזִכָּרוֹן לְפָנָיו תָּמִיד, וְהֵם בְּעֵינָיו כַּחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת וּמִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם, וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה מֵאַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּתְשׁוּבָתוֹ עוֹלָה עַד הַכִּסֵּא הַכָּבוֹד וְנַעֲשֶׂה הַכֹּל זְכִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (יומא פו:) שְׁזִדּוֹנוֹת נַעֲשִׂים לוֹ כִּזְכִיּוֹת, בְּעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה.

וְזֶהוּ וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ, רָצָה לוֹמַר בְּעֵת שֶׁהָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּהִתְבּוֹדְדוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ בִּבְדִידוּת גָּמוּר, אָז ׳וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ׳, וְדָרְשׁוּ חַזַ״ל (חולין צא.)

שֶׁהָיוּ מַעֲלִים אָבָק עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, פֵּרוּשׁ
׳וַיֶּאֱבַק אִישׁ׳ הֵינוּ אֲבַק הַחֲטָאִים שֶׁהֵם עִם
כָּל אִישׁ, כָּל זֶה הָיָה ׳עִמּוֹ׳ לְנֶגֶד עֵינָיו כַּנַּ״ל,
וְהָיָה מַעֲלֶה הָאָבָק עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, עַל דֶּרֶךְ
שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (יומא פו.) גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה
שֶׁמַּגַּעַת עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד. ׳עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר׳,
פֵּרוּשׁ עַד שֶׁהֶעֱלָה הַכֹּל לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה, כְּנֶסֶת
יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרֵאת אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר.

אוֹ יֹאמַר וַיֶּאֱבַק אִישׁ עִמּוֹ. שֶׁזֶּה הַמַּלְאָךְ הָיָה
הַמְקַטְרֵג שֶׁלּוֹ, שֶׁהָיָה רוֹצֶה לִלְחֹם עִמּוֹ
וְתוֹפְסוֹ בְּאֵיזֶה חֵטְא, וְלֹא מָצָא בְּיָדוֹ שׁוּם
חֵטְא וְעָוֹן, הִתְחִיל לְקַטְרְגוֹ בָּאָבָק אֲשֶׁר
בְּיָדוֹ, וְיַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עָשָׂה
תְּשׁוּבָה תֵּכֶף כְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים, וּבָזֶה נִתְעַלָּה
הָאָבָק הַהוּא עַד הַכִּסֵּא הַכָּבוֹד. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ
חֲזַ״ל מִלַּמֵּד שֶׁהֶעֱלוּ אָבָק עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד.
וְכָךְ הוּא תָּמִיד שֶׁהַבַּעַל דָּבָר מְחַזֵּר לְמְצֹא
עִלָּה בְּהַצַּדִּיק, וְהוּא צָרִיךְ לָזֶה תָּמִיד
הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, לְהַעֲלוֹת אוֹתוֹ אֲבַק
עֲבֵרוֹת, וְזֶהוּ ׳עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר׳, פֵּרוּשׁ שֶׁכָּךְ
הוּא תָּמִיד שֶׁמְּאַבֵּק הַיֵּצֶר הָרָע עִם הָאָדָם,
וְעוֹמֵד עָלָיו ׳צוֹפָה רָשָׁע לַצַּדִּיק כּוּ׳ ה׳ לֹא
יַעַזְבֶנּוּ׳ כּוּ׳ (תהלים לז לב), עַד אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם
עֲלוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, וְיָבֹא גְּאֻלָּתֵנוּ מְהֵרָה,
וְאָז יַעֲבֹר רוּחַ הַטֻּמְאָה מִן הָאָרֶץ, וְיִבָּטֵל אָז
הַמִּלְחָמָה בֵּין אָדָם וּבֵין יְצִרוֹ, ׳עַד עֲלוֹת
הַשָּׁחַר׳, ׳שַׁחַר׳ הוּא מִלְּשׁוֹן דְּרִישָׁה, שֶׁיִּדְרֹשׁ
ה׳ אוֹתָנוּ.

וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ כּוּ׳ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ כּוּ׳
(פסוק כו). לִהְיוֹת שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים עַל
מַה שֶּׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַבִּיאָה, הֲלֹא אָסוּר
לֵהָנוֹת מֵעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, וְאָמְרוּ עַל
דֶּרֶךְ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בְּלֹא תַּעֲרוֹבוֹת הַיֵּצֶר
הָרָע בְּתוֹכוֹ, לְכָךְ אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ. וְנִמְצָא
הִסְכִּימוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה זִוּוּג בְּלֹא
תַּעֲרוֹבוֹת, וְזֶהוּ ׳וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ׳ שָׁם הָיָה לוֹ
אֲחִיזָה, מֵחֲמַת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִזָּהֵר בָּהּ.
׳וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשַּׁחַר׳ (פסוק כז)
פֵּרוּשׁ, לֶעָתִיד יְבַקֵּשׁ הַבַּעַל דָּבָר מִיִּשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הַנִּיחָה לִי בָּזֶה וַתִּשָּׁלְחוּנִי מֵאִתְּכֶם כָּךְ
כְּמוֹ שֶׁהוּא, כִּי כְּבָר לֹא [י]שְׁלֹט בָּנוּ וְיִרְצֶה
לְהִפָּטֵר כָּךְ, ׳וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם
בֵּרַכְתָּנִי׳, פֵּרוּשׁ שֶׁתַּחְזֹר לָנוּ אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת
שֶׁהִפְסַדְתָּנוּ, שֶׁעַל יָדְךָ לֹא הָיָה לָנוּ הַבְּרָכוֹת
הָאֵלֶּה, מֵחֲמַת שֶׁהָיִיתָ לָנוּ לְשָׂטָן וְלִמְקַטְרֵג,
׳וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם׳ (פסוק ל) שֶׁעָשָׂה כִּרְצוֹנָם: *

קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת (לב יא).
נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּהִנֵּה כְּתִיב (משלי יא
יז) ׳גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד׳, דְּהֵינוּ הַצַּדִּיק
הָעוֹבֵד הַשֵּׁם בֶּאֱמוּנָה הוּא גּוֹמֵל לְנַפְשׁוֹ,
וְ׳אֱמֶת׳ הוּא מַדְרֵגַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (מיכה
ז כ) ׳תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב׳. וְאָמַר יַעֲקֹב ׳קָטֹנְתִּי
מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת׳, פֵּרוּשׁ ׳קָטֹנְתִּי׳
מִמַּדְרֵגָה זֹאת, שֶׁהָיִיתִי אִישׁ חָסִיד וֶאֱמֶת,
וְעַכְשָׁו נָפַלְתִּי וְנֶחְסַרְתִּי מִמַּדְרֵגָה זוֹ. ׳כִּי
בְמַקְלִי׳ כּוּ׳, פֵּרוּשׁ וְכָל זֶה הָיָה לִי שֶׁקָּטַנְתִּי
מִמַּדְרֵגוֹת אֵלּוּ, מֵחֲמַת שֶׁהָיִיתִי מֻקָּל לְעַצְמִי
בְּאֵיזֶה דָּבָר. ׳עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן׳, פֵּרוּשׁ וְגַם
זֹאת שֶׁעָבַרְתִּי מִמַּדְרֵגָה זוֹ שֶׁהָיָה בְּיָדִי
לְהַמְתִּיק הַדִּינִים, לָזֶה רָמַז ׳יַרְדֵּן׳, יָרַד דִּין,
וְעַכְשָׁו עָבַרְתִּי וְנֶחְלַפְתִּי מִמַּדְרֵגָה זֹאת,
שֶׁאֵינֶנּוּ אוֹכֵל לְהַמְתִּיק הַדִּינִים.

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ כג) ׳יִבְטַח כִּי יָגִיחַ יַרְדֵּן
אֶל פִּיהוּ׳ הַנֶּאֱמָר בַּלִּוְיָתָן, דְּלִוְיָתָן רֶמֶז
עַל הַצַּדִּיק הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא דָּבוּק וְנִלְוֶה
לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ ׳יִבְטַח׳,
פֵּרוּשׁ הַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא בָּטוּחַ, ׳כִּי יָגִיחַ
יַרְדֵּן׳, רָצָה לוֹמַר שֶׁיָּגִיחַ לְיֶרֶד הַדִּינִים, ׳אֶל
פִּיהוּ׳, רָצָה לוֹמַר בְּפִיו הַקָּדוֹשׁ, וְק״ל:

וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו כוּ׳
(לב כג). נִרְאֶה לִי, דְּהִנֵּה שְׁתֵּי נָשִׁים יֵשׁ
לָאָדָם, אַחַת הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר צִוָּהוּ הַבּוֹרֵא
יִתְעַלֶּה לָקַחַת לְפִרְיוֹת וְלִרְבּוֹת, וְהַשֵּׁנִית הִיא
נִשְׁמָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, הוּא הַנֶּפֶשׁ הַשִּׂכְלִית אֲשֶׁר
נָתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּאָדָם, וְכָל תִּשּׁוּקָתָהּ אֵינָהּ
רַק לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, לַעֲלוֹת לְשָׂרְשָׁהּ לִמְקוֹם
מַחְצַבְתָּהּ הָעֶלְיוֹן,* וְהִיא נִקְרֵאת ׳אֵשֶׁת
חַיִל׳ אִשָּׁה טוֹבָה מַתָּנָה טוֹבָה לְבַעְלָהּ, שֶׁעַל
יָדָהּ יָכוֹל הָאָדָם לָבוֹא לְמַדְרֵגוֹת גְּדוֹלוֹת
לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית. וְהַבּוֹחֵר בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא
בֶּאֱמֶת, אֵין לוֹ שׁוּם מְנִיעָה בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ
שְׁמוֹ אֲפִלּוּ מֵאִשְׁתּוֹ מַמָּשׁ, אַדְרַבָּה הִיא גַּם
כֵּן מְסַיַּעְתּוֹ, כְּמַאֲמָרָם (ב״ר נד א) ׳בְּרָצוֹת ה׳
דַּרְכֵי כוּ׳ יַשְׁלֵם עִמּוֹ׳ (משלי טז ז) זוֹ אִשָּׁה.
וְהֵם נִקְרָאִים שְׁתֵּי נָשָׁיו שֶׁל אָדָם.

וְגַם יֵשׁ לָאָדָם שְׁתֵּי שִׁפְחוֹת, הֵם הַנֶּפֶשׁ
הַבַּהֲמִיּוֹת וְהַיֵּצֶר הָרָע, וּשְׁתֵּי אֵלֶּה הֵם
מְנִיעָה לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה, אֲבָל
כְּשֶׁאָדָם מְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר עַצְמוֹ וּמְשַׁבֵּר
תַּאֲוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת וְהַיֵּצֶר הָרָע, אֲזַי הַכֹּל
מְסַיְּעִין לוֹ, וְהוּא מוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל, וְגַם
הַיֵּצֶר הָרָע נַעֲשֶׂה טוֹב, וְעוֹבֵד ה׳ בִּשְׁנֵי יְצָרָיו
בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר הָרָע, וְגַם הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוֹת
הַמְּבִיאָה אוֹתוֹ לְתַאֲוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת הִיא
מְסַיַּעְתּוֹ, כִּי הוּא מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בַּמֻּתָּר לוֹ
בַּאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וּבְכָל תְּנוּעוֹתָיו, נִמְצָא
הוּא מַעֲלֶה הַכֹּל אֶל הַקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה.

וְזֶהוּ וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו
וְאֶת אַחַד עָשָׂר יְלָדָיו, רֶמֶז לְהַסִּטְרָא
אַחֲרָא, כַּיָּדוּעַ דְּהַקְּלִפָּה הוּא י״א, בְּסוֹד
עַשְׁתֵּי עָשָׂר יְרִיעוֹת עִזִּים (זוהר ויקהל קסד:),
וְ׳אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה׳ כוּ׳ (קהלת ז יד) צִוָּנוּ הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ לְהַקְרִיב י״א סִימָנֵי קְטֹרֶת כְּדֵי לְבַטֵּל
אוֹתָם, וְכָל הַנַּ״ל הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו
הַשָּׁלוֹם בְּצִדְקָתוֹ בְּתוֹלְדוֹת הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים
אֲשֶׁר עָשָׂה, הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַכֹּל לָעוֹלָמוֹת
הָעֶלְיוֹנִים. וְזֶהוּ ׳וַיַּעֲבֹר אֵת מַעֲבַר ׳יַבֹּק״
רֶמֶז לְג׳ שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הַוָּיָ״ה אֶהְיֶ״ה
אַדְנָ״י, שֶׁמִּסְפָּרָם יַבֹּ״ק, וְזֶה גַּם כֵּן הַפֵּרוּשׁ
׳וַיַּעֲבֵרֵם אֶת הַנָּחַל׳, הַיְנוּ נַחַל הָעֶלְיוֹן,
וְהָבֵן: *

וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה (לב יד). יֵשׁ לְרָמֵז,
הֱיוֹת שֶׁמִּנְחָה הִתְגַּבְּרוּת הַדִּינִים
רַחֲמָנָא לִיצְלָן, וְצַדִּיק כַּאֲשֶׁר צָרִיךְ לְהַצִּיל
עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה רָשָׁע אֲשֶׁר קָם עָלָיו, אֲזַי
מַשְׁרֶה עָלָיו הַדִּינִים הַיּוֹצְאִים בְּעֵת מִנְחָה,
וְלָזֶה אֱלִיָּהוּ גַּם כֵּן עָשָׂה נְקָמָה בִּנְבִיאֵי
הַבַּעַל בַּזְּמַן הַהוּא, וְזֶה הָיָה גַּם כֵּן כַּוָּנַת
יַעֲקֹב בְּמִנְחָתוֹ, לְהַשְׁרוֹת הַדִּינִים עַל עֵשָׂו
לְבִלְתִּי יוּכַל לַעֲשׂוֹת לוֹ רַע, וְלֹא זֶה בִּלְבַד
הָיָה כַּוָּנָתוֹ, כִּי אִם גַּם שֶׁ׳מִּנְחָה׳ הִיא אוֹתִיּוֹת
׳מְנוּחָה׳, וְהִיא אוֹתִיּוֹת ׳מַחֲנֶה׳, שֶׁיִּהְיוּ
מַחֲנוֹת וְכִתּוֹת מַלְאָכִים מְסַיְּעִים אוֹתוֹ
לְהַצִּילוֹ מִיַּד עֵשָׂו אָחִיו, וְיִהְיוּ לוֹ מְנוּחָה

מִמֶּנּוּ. וְזֶהוּ ׳וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה׳, פֵּרוּשׁ מִכָּל מַה שֶּׁבְּיָדוֹ, פֵּרוּשׁ בְּכֹחוֹ וּרְשׁוּתוֹ, לִרְמֹז בַּמִּנְחָה אֶת הַכֹּל כִּוֵּן בָּהּ, וּבָזֶה הִצְלִיחַ נֶגְדּוֹ, וְק״ל:

וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת (לג יז). פֵּרוּשׁ, עִקַּר עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה תָּמִיד בְּיִחוּדִים וְהַדְּבֵקוּת הַנִּרְמָז בְּתֵבַת ׳סֻכֹּתָה׳ הַמְרַמֶּזֶת עַל הַיִּחוּד כַּיָּדוּעַ, וְאַף שֶׁהָיָה צָרִיךְ לַחֲשֹׁב בְּעִנְיְנֵי בֵּיתוֹ וְהוֹנוֹ, לֹא הָיָה מְעַיֵּן בָּהֶם בְּעִקַּר מַחֲשַׁבְתּוֹ, אֶלָּא בַּהֲבָנָה בְּעָלְמָא, וְזֶהוּ ׳וַיִּבֶן לוֹ (ביתו) [בָּיִת]׳ הֲבָנָה. ׳וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת׳, פֵּרוּשׁ עִקַּר קִנְיָנוֹ דְּהַיְנוּ לִקְנוֹת עוֹלָם הַבָּא הָיָה רַק יִחוּדִים וְהַדְּבֵקוּת. וְהָבֵן.

מִשְׁנָה (סוכה פ״א מ״ח), הַחוֹטֵט בַּגָּדִישׁ לַעֲשׂוֹת לוֹ סֻכָּה, כִּי יָדוּעַ שֶׁסֻּכָּה הִיא יִחוּד, וְאָמַר כְּשֶׁהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל רוֹצֶה לְקָרֵב וּלְהִתְחַבֵּר לְעַצְמוֹ אֶת הַכֹּל בְּשָׁוִים כְּדֵי לַעֲשׂוֹת יִחוּד עִמָּהֶם, זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִפְעֹל, כִּי כָּל אֶחָד צָרִיךְ לַעֲבֹד בְּעַצְמוֹ הֵיטֵב לָבֹא אֶל הַיִּחוּד הָאֱמֶת, וְזֶהוּ הַחוֹטֵט בַּגָּדִישׁ, לִרְמֹז עַל כָּל הָעוֹלָם הַנִּקְרָא גָּדִישׁ, פְּסוּלָה מִשּׁוּם ׳תַּעֲשֶׂה׳ (סוכה יא:-יב.), פֵּרוּשׁ, אַתָּה תַּעֲשֶׂה בְּעַצְמְךָ וְלֹא מִן הָעֲשׂוּיָה עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וְק״ל:

פָּרָשַׁת וַיֵּשֶׁב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו כו׳ (לז א). נִרְאֶה לִי בְּצֵרוּף הַפָּסוּק (תהלים קכב ז) ׳יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ׳, דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות ז:) מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיָה אָדָם שֶׁקָּרָא לַהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָדוֹן, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וּקְרָאוֹ אָדוֹן. לִכְאוֹרָה מָה רְבוּתָא בָּזֶה שֶׁקְּרָאוֹ אָדוֹן. אַךְ נִרְאֶה, דְּהִנֵּה אֲנַחְנוּ צְרִיכִין לְיַחֵד הַשְּׁנֵי שֵׁמוֹת הֲוָיָ״ה וַאדֹנָי, וְאָז נִקְרָא שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ אָדוֹן, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים (ברכת יוצר לשבת) אֵל אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים, דְּ׳אֵל׳ הוּא חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים נב ג) ׳חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם׳, וְעַל יְדֵי שֶׁאָנוּ מְיַחֲדִים שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, אָנוּ גּוֹרְמִים וּמַמְשִׁיכִים הַחֲסָדִים וְהָרַחֲמִים לָעוֹלָם. וְזֶהוּ ׳אֵל׳, רָצָה לוֹמַר כַּאֲשֶׁר אָנוּ מְעוֹרְרִים הַחֲסָדִים עַל יְדֵי שֶׁאָנוּ מְיַחֲדִים שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הוּא ׳אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים׳. וְזֶהוּ ׳וַה׳ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ׳ (חבקוק ב כ), שֶׁהַשֵּׁם אֲדֹנָ״י הוּא הַהֵיכָל לַהַשֵּׁם הֲוָיָ׳